

Nr 16.

Ankom till riksdagens kansli den 7 augusti 1914 kl. 2 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning av dels väckta motioner om upphävande av den kommunala rösträtten för bolag och omyndiga m. fl. ändringar i gällande kommunalförfattningar, dels väckt motion om sådana ändringar i gällande förordning om kommunalstyrelse på landet m. fl. kommunalförfattningar, att den kommunala rösträtten bygges på grundval av allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor m. m.

Till konstitutionsutskottets behandling hava hänvisats

dels de likalydande motionerna nr 49 i första kammaren av herrar *S. H. Kvarnzelius, Alfred Petersson, K. G. Karlsson, Oskar Eklund, Anton Hahn, David Bergström, Mauritz Hellberg, Carl Ekman, Jacob Larsson och Frithiof Söderbergh* (här nedan kallad herr Kvarnzelius' motion) och nr 64 i andra kammaren av herrar *Karl Staaff, Fridtjuv Berg, Nils Edén, Axel Schotte, D. Persson i Tällberg, Johan Ericsson, Erik Röing, Joh. Ström, R. G. Hamilton, Linus Lundström, Per N:son Bosson, Jakob Pettersson, E. A. Nilson och Rob. Karlsson* (nedan kallad herr Staaffs motion),

dels motionen i andra kammaren nr 42 av herrar *O. H. Waldén, Hj. Branting, Herm. Lindqvist, F. W. Thorsson, Viktor Larsson, Bernh. Eriksson, Nils Persson, E. Palmstierna, V. Rydén och Rick. Sandler* (nedan kallad herr Waldéns motion).

I herrar Kvarnzelius' och Staaffs motioner hemställes, »att riksdagen behagade för sin del antaga följande förslag till

Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 5 saml. 13 häft. (Nr 16.)

a) Lag

om ändrad lydelse av §§ 8, 9, 10 och 80 i förordningen om kommunalstyrelse på landet
den 21 mars 1862 m. m.

Härigenom förordnas, att §§ 8, 9, 10 och 80 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skola erhålla följande förändrade lydelse samt att till förordningen skall läggas en § 81 av nedan angivet innehåll:

§ 8.

En var myndig välfrejdad svensk undersåte — — överläggningar och beslut.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 9.

För fastighet, som innehaves av landbo eller arrendator, röstar innehavaren.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att å kommunalstämma för boet talan föra.

För näring eller — — — — — må ej röstas.

§ 10.

Mom. 1. I överläggningar och beslut, som angå ärenden gemensamma för hela kommunen, deltaga samtliga i kommunen röstberättigade.

Mom. 2. Angår ärende endast i mantal satt jord, tillkommer talan och rösträtt allenast dem, som sådan jord innehava.

I ärende, som nu sägs, tillkommer talan jämväl omyndig, bolag och oskiftat dödsbo.

För omyndig röstar förmyndaren eller, där flera äro förmyndare, den som dessa bland sig utse.

Ej må för samfäld egendom mer än en person talan föra. För bolag må bolaget eller dess styrelse och för oskiftat bo delägare i boet ombud utse.

§ 80.

Mom. 1. Har Kungl. Maj:t förordnat — — — — —
— — — — — inom samhället; och det gäller, med det
i § 81 stadgade undantag, i avseende härå — — — — —
— — — — — municipalfullmäktige och municipalnämnd.

Mom. 2. Genom stadgandet — — — — —
— — — — — egen kommun.

§ 81.

Röstägande inom köping eller municipalsamhälle må ej genom ombud föra talan eller utöva rösträtt i köpingens eller municipalsamhällets angelägenheter.

—————
Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

—————
b) Lag

om ändrad lydelse av §§ 9, 10 och 12 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 9, 10 och 12 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 9.

En var myndig, välfrejdad svensk undersåte — — — — —
— — — — — oguldna stadsutskylder, är, med
den i § 10 stadgade inskränkning, berättigad att — — — — —
— — — — — stadens
medlemmar förbehållna.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 10.

För näring eller — — — — — må ej röstas.

§ 12.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att vid allmän rådstuga för boet talan föra.

Ej må eljest talan och rösträtt genom ombud utövas.

Fullmakt skall — — — — — vittnens underskrift bestyrkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

c) **Lag**

om ändrad lydelse av §§ 7 och 8 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 7 och 8 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 7.

En var myndig, välfrejdad svensk undersåte — — — — —
— — — — — oguldna stadsutskylder är, med den i § 8 stadgade inskränkning, berättigad att i val av stadsfullmäktige deltaga.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 8.

Mom. 1. För näring eller — — — — — må ej röstas.

Mom. 2. För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att vid valet för boet rösträtt utöva.

Ej må eljest rösträtt genom ombud utövas.

Fullmakt skall vara — — — — — vittnens underskrift bestyrkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

d) **Lag**

om ändrad lydelse av §§ 5, 25, 26 och 27 i förordningen om landsting
den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 5, 25, 26 och 27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

1. Rätt att deltaga i landstingsmannaval tillkommer inom den kommun, där han är mantalsskriven, en var i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad.

2. a) val av landstingsmän — — — — —
— — — — — som av Kungl. Maj:t fastställes.

§ 25.

Vid varje lagtima landstings första sammanträde företages upprop av samtliga valkretsarna i länet, därvid de utsedda ombuden skola sina fullmakter förete. Framställes anmärkning emot ombuds behörighet att i landstinget taga inträde, äga de landstingsmän, vilkas fullmakter godkända blivit, att, efter fulländat upprop, däröver besluta; och må över sådant beslut klagan ej föras.

§ 26.

Sedan granskning av fullmakterna, på sätt § 25 föreskriver, ägt rum, utser landstinget bland tingets ordinarie ledamöter en ordförande och en vice ordförande för tiden intill nästa ordinarie lagtima sammankomst.

Utgår under nämnda tid ordförandens eller vice ordförandens uppdrag att vara landstingsman, upphör jämväl befattningen såsom ordförande eller vice ordförande.

§ 27.

Den landstingsman, som bevisat flesta landstingen eller, där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många landsting, den av dem, som är till levnadsåren äldst, förer ordet, till dess ordförande blivit vald. Inträffar under mötet samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande, ut-

ses under enahanda ordförandeskap en av landstingets ordinarie ledamöter att tjänstgöra såsom ordförande, till dess förfallet upphört.

Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under tid, då landstinget ej är samlat till möte, skall ovannämnde äldste ledamot tjänstgöra såsom ordförande, till dess förfallet upphör.

Därest under tiden mellan landstingets lagtima sammanträden ordföranden avgår eller hans befattning eljest upphör, skall vice ordföranden tjänstgöra såsom ordförande intill nästa lagtima sammankomst.

Skulle under samma tid jämväl vice ordföranden avgå eller hans befattning upphöra, skall bemälda äldste ledamot tjänstgöra såsom ordförande.

Konungens befallningshavande kallar äldste ledamot till tjänstgöring, varom ovan är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 september 1914.»

II: 42.

I herr Waldéns motion hemställes,

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i nu gällande förordningar angående kommunalstyrelse på landet, i stad och i Stockholm, liksom ock i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, att den kommunala rösträtten kommer att byggas på grundval av allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor, samt

att riksdagen, intill dess dylikt förslag kan bli va genomfört, för sin del ville antaga nedannämnda förändringar av vissa paragrafer i följande kommunala författningar:

Förordningen om kommunalstyrelse på landet.

§ 4.

Medlem av en kommun på landet är envar, som där är mantalsskriven.

§ 8.

Mom. 1. Envar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem av en kommun, uppnått tjuguet t års ålder samt enligt 57 § är förbunden att

erlägga skatt till kommunen och icke häftar för kommunalutskylder, som förfallit till betalning under sist förflutna kalenderåret, är berättigad att delta i kommunalstämmans överläggningar och beslut.

Mom. 2. Enahanda rättighet tillkommer varje välfrejdad kvinna, som är medlem av kommun, uppnått tjuguetta års ålder och är gift med svensk man, som enligt bestämmelserna i föregående moment är kommunalt röstberättigad.

Mom. 3. Den, som står under förmynderskap, må ej utöva rösträtt.

§ 11.

Mom. 1. Varje röstberättigad äger en röst.

Mom. 2. Där — — — grunden.

Förordningen om kommunalstyrelse i stad.

§ 3.

Medlem av stadskommun är envar, som där är mantalsskriven.

§ 9.

Mom. 1. Envar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem av en stadskommun, uppnått tjuguetta års ålder samt enligt § 57 är förbunden att erlägga skatt och icke häftar för stadsutskylder, som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att vid allmän rådstuga delta i överläggningar och beslut i alla de staden rörande angelägenheter, vilka icke enligt rikets grundlagar eller särskilda författningar äro vissa klasser av stadens medlemmar förbehållna.

Mom. 2. Enahanda rättighet tillkommer varje välfrejdad kvinna, som är medlem av en kommun, uppnått tjuguetta års ålder och är gift med svensk man, som enligt bestämmelserna i föregående moment är kommunalt röstberättigad.

Mom. 3. Den, som står under förmynderskap, må ej utöva rösträtt.

§ 11.

Envar, som är röstberättigad vid allmän rådstuga, äger en röst.

Förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm.

§ 2.

- Mom. 1. Medlem av kommun är envar, som där är mantalsskriven.
 Mom 2. I såväl — — — förbehållna.

§ 7.

Mom. 1. Envar välfrejdad svensk undersåte, som är medlem av kommunen, uppnått tjuguettt års ålder samt enligt § 40 är förbunden att till kommunen erlägga skatt och icke häftar för stadsutskylder, som förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret, är berättigad att i val av stadsfullmäktig deltaga.

Mom. 2. Enahanda rättighet tillkommer varje välfrejdad kvinna, som är medlem av en kommun, uppnått tjuguettt års ålder och gift med svensk man, som enligt bestämmelserna i föregående moment är kommunalt röstberättigad.

Mom. 3. Den, som står under förmynderskap, må ej utöva rösträtt.

§ 9.

Vid valet äger varje röstande en röst.

Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd.

§ 6.

Vid omröstning följes på landet vad för kommunalstämma och i stad vad för allmän rådstuga stadgat är i avseende på rösträtts utövning och överlåtande på annan person.

De för kommunerna gällande — — — — —
 — — — — — vid kyrkostämma företedda.

Förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm.

§ 5.

Mom. 1. Envar, som är berättigad vid val av stadsfullmäktige, äger å kyrkostämma en röst.

Förordningen om landsting.

§ 10.

Valbar till landstingsman är envar inom landstingsområdet röstberättigad man eller kvinna, som uppnått tjugufem års ålder.

Landstingsman kan ej vara: a), b), c) och d) (= nuvarande bestämmelser).

Gift kvinna, som är röstberättigad, vare ej på den grund, att hon står under mannens målsmanskap, obehörig att utöva uppdrag, varom nu är fråga.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till landstingsman.

Landstingsman eller suppleant må ej kunna uppdraget sig avsäga, såvida han ej fyra år tjänstgjort såsom landstingsman eller uppnått 60 års ålder eller eljest uppgiver hinder, som av landstinget godkännes.

Väljes kvinna till landstingsman eller suppleant, äger hon när som helst avsäga sig uppdraget.

§ 24.

Landstingsman eller suppleant åtnjuter av landstingets medel i dagtraktamente under landstingets möte sex kronor ävensom ersättning för resekostnaden fram och åter beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker.»

Utskottets yttrande.

Såsom av ovan återgivna yrkanden framgår, gå herrar *Kvarnzelius'* och *Staaßs* motioner ut därpå, att omedelbart skulle vidtagas vissa ändringar i kommunalförfattningarna, avseende upphävande av den kommu-

nala rösträtten för bolag och omyndiga, inskränkning av rätten att genom ombud utöva kommunal rösträtt, begränsning i rätten att deltaga i landstingsmannaval till den kommun, inom vilken röstägande är mantalsskriven, och införande av rätt för landsting att själv utse ordförande, medan i herr *Waldéns* motion hemställes *dels* om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till lagändringar, varigenom den kommunala rösträtten bleve allmän och lika för såväl män som kvinnor, *och dels* om omedelbart företagande av åtskilliga ändringar i kommunalförfattningarna, vilka ändringar skulle medföra lika och personlig kommunal rösträtt, göra kvinna valbar till landsting samt medgiva dagtraktamente även åt sådan landstingsman och landstingsmannasuppleant, som bor å den ort, där landstinget hålles. Utskottet, som upptagit motionerna till behandling i ett sammanhang, har till en början behandlat det i herr *Waldéns* motion ifrågasatta skrivelseförslaget samt därefter övergått till de föreslagna författningsändringarna, varvid utskottet i stort sett följt den sakliga indelning av desamma, som ovan angivits. — Beträffande de skäl, som åberopats till stöd för de olika förslagen, hänvisas till motionerna.

I. Skrivelseförslaget om allmän och lika rösträtt.

I sitt skrivelseförslag syfta herr *Waldén* och hans medmotionärer på en genomgripande omläggning av den kommunala rösträtten i sådan riktning, att densamma komme att byggas på grundval av allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor. Detta innebär, ej blott att den nu med hänsyn till inkomst graderade röstskalan skulle försvinna, utan även att andra förefintliga inskränkningar i fråga om rösträttens utövning skulle borttagas. Förstnämnda spörsmål skall nedan närmare beröras. Vad åter beträffar det senare syftemålet, avser detta närmast att jämväl så till vida lösa sambandet mellan rösträtt och skatteplikt, att över huvud taget skyldighet att bidra till kommunens utgifter icke skulle utgöra förutsättning för rösträtt i dess angelägenheter. Icke heller peka motionärerna på någon annan inskränkning i den allmänna rösträtt, de eftersträva, ehuru exempelvis i fråga om den politiska rösträtten åtskilliga begränsningar alltjämt äro gällande. Då utskottet icke delar motionärernas mening om gagnet och lämpligheten av den oinskränkta rösträtt, som sålunda ifrågasattes, hemställer utskottet om avslag å motionen i denna del.

II. De föreslagna författningsändringarna.

- A. Införande av lika rösträtt ävensom begränsning av rätten att deltaga i kommunala avgöranden till den kommun, inom vilken röstägande är mantalsskriven.

I sitt författningsförslag upptaga herr Waldén och hans medmotionärer yrkandet på den lika rösträttens omedelbara införande, i det att de föreslå, att i kommunala angelägenheter varje röstberättigad skall äga allenast en röst. Icke heller härutinnan kan utskottet biträda motionen. Utskottet erinrar därom, att nuvarande bestämmelser om den kommunala rösträtten äro införda genom den åren 1907—1909 vidtagna stora rösträttsreformen, och att avsikten med denna reforms genomförande var att på detta område åvägabringa en lösning av dittills svävande tvistefrågor, vilken icke omedelbart ånyo skulle underkastas förändringar. Om icke dess mindre anmärkningar hava framställts mot den sålunda genomförda lösningen, bör härvid beaktas, att sådana anmärkningar ej blott gått ut från den uppfattningen, att de lägst beskattade skulle hava erhållit ett för ringa inflytande på den kommunala förvaltningen, utan även från motsatt åskådning, att bestämmanderätten över kommunernas utgifter i vissa fall kan komma att i allt för hög grad utövas av dem, som giva de minsta bidragen till dessa utgifters täckande.

Ej heller har det påvisats, att den kommunala förvaltning, som är grundad på nuvarande rösträttsbestämmelser, skulle hava misslyckats i att inom våra kommuner befordra en i stort sett framgångsrik självstyrelse. Fastmera hava på det kommunala området även de senaste åren, och icke minst dessa, utmärkts av en i det stora hela rask och sund utveckling, under vilken intresset för kommunernas framåtskridande i skilda riktningar ofta tagit sig erkännansvärda uttryck. Skulle emellertid på den kommunala självstyrelsens område, i vad den sammanhänger med beskattningen, någon ändring i nu gällande bestämmelser vara av nöden, synes man i varje fall dessförinnan böra avbida resultatet av nu pågående utredning angående omläggning av den kommunala beskattningen.

Slutligen, men icke minst, vill utskottet betona, att en förändring av den kommunala rösträtten i enlighet med motionärernas förslag skulle i hög grad rubba grunderna för första kammarens sammansättning, sådana de stadfästs genom senaste rösträttsreformen, och alltså redan på denna grund ej kan av utskottet tillstyrkas.

Av liknande skäl har utskottet ej kunnat biträda samma motionärers yrkande, att endast den må vara medlem av kommun och sålunda därinom äga rösträtt, som är inom kommunen mantalsskriven.

B. Utskyldsstreckets begränsning.

Vad vidkommer det s. k. utskyldsstrecket, går yrkandet i herr Waldéns m. fl. författningsförslag därpå ut, att allenast sådan röstägande skall förlora sin rösträtt, som häftar för oguldna kommunalutskylder, vilka förfallit till betalning under sistförflutna kalenderåret. För närvarande gäller som bekant, att samtliga kommunalutskylder skola vara erlögda, vilket innebär, att allmänna lagens stadganden om tio års preskription ytterst bliva avgörande. För valrätt till riksdagens andra kammare däremot är stadgat, att allenast de utskylder till stat och kommun måste vara guldna, som under de tre sistförflutna kalenderåren förfallit till betalning.

Utskottet erinrar därom, att konstitutionsutskottet vid nästlidet års riksdag i samband med andra ändringar i kommunalförfattningarna förebade till behandling en motion, vari hemställdes, att för den kommunala rösträttens del skulle i förevarande avseende införas motsvarande begränsning som den, vilken redan gäller beträffande den politiska rösträtten. Rörande detta spörsmål yttrade utskottet, i sitt utlåtande nr 25, bland annat följande: »Vad i motionen sålunda förordats, synes utskottet från praktisk synpunkt innebära en given fördel, då därigenom en välbehörlig lättnad skulle vinnas i fråga om kontrollen över, att den fordrade skattskyldigheten fullgjorts. För närvarande torde nämligen på många håll, där obetalda utskylder kvarstå såsom diskvalificerande för rösträtt ända till tio år, mycket stora svårigheter möta vid röstlängdens uppgörande. Den olika praxis, som kommunerna följa i fråga om »efterskänkande» av obetalda utskylder — varmed diskvalifikationen upphör — eller »avkortning» av desamma — varigenom de avföras ur kommunens räkenskaper men fortfarande att diskvalificera för rösträtten — bör också efter utskottets mening påkalla en reglering. Utskottet finner ej heller, att några principiella betänkligheter behöva hysas mot införande på det kommunala området av bestämmelser i berörda ämne, motsvarande de, som redan gälla beträffande den politiska rösträtten. Som emellertid den föreliggande frågan är av den betydelse och omfattning, att en närmare utredning av densamma och av spörsmål, som med den stå i samband, torde erfordras, anser sig utskottet icke kunna tillstyrka, att lagändringar enligt motionens yrkande nu företagas, utan finner nödvändigt, att riksdagen hänskjuter saken till Kungl. Maj:ts prövning.»

I vad fjolårets konstitutionsutskott sålunda anfört finner sig utskottet böra instämna, och vill utskottet allenast tillägga, att vid en blivande utredning jämväl synes böra komma under omprövning, huruvida ej det här förutsatta syftemålet skulle kunna vinnas därigenom, att för fall av ifråga-

varande art stadgades en lämplig förkortning av den allmänna preskriptionstiden av tio år. Utskottet hemställer sålunda om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag till sådana ändringar i gällande författningar, att den tid, under vilken obetalda kommunalutskylder medföra förlust av kommunal rösträtt, begränsas enligt i huvudsak samma grunder som de, vilka äro bestämda i fråga om den politiska rösträtten.

C. Upphävande av den kommunala rösträtten för bolag och omyndiga.

Bland övriga önskemål i fråga om den kommunala rösträttens omläggning, som framföras i herr Waldéns m. fl. författningsförslag, förekommer slutligen det, att den kommunala rösträtten för bolag och andra samfälligheter samt för omyndiga måtte upphöra. Samma krav göres också gällande i herrar Kvarnzelius' och Staaffs motioner.

Till stöd för denna förändring framhålla sistnämnda motionärer personlighetsprincipens avgörande betydelse vid kommunala liksom vid andra avgöranden. Emellertid synes motionärernas argumentering härvidlag bygga på en oriktig uppfattning av de grunder, på vilka våra kommunalförfattningar vila och enligt utskottets mening även böra vila. I riktig känsla av att rättigheter och skyldigheter måste stå i ett visst förhållande till varandra, har på det kommunala området det ansetts tillbörligt, att för en var medlem av kommunen, som är till densamma skattskyldig, skattskyldigheten skall i viss mån vara normerande för hans rösträtt. Denna princip har ingalunda, på sätt motionärerna tyckas vilja göra gällande, blivit bruten genom de tid efter annan genomförda begränsningarna med avseende å den kommunala röstskalan, låt vara att av särskilda skäl dessa begränsningar fått modifiera principens verkningar. Med utgångspunkt från den grund, på vilken våra kommunalförfattningar sålunda vila, vore det uppenbarligen både orättvist och godtyckligt att, såsom motionärerna föreslå, beröva vissa skattepliktiga kommunmedlemmar, här närmast juridiska personer och omyndiga, deras rösträtt och därmed möjlighet för dem att vid de kommunala avgörandena bevaka de berättigade intressen, som de i likhet med andra skattskyldiga äga. Utskottet kan fördens skull icke tillstyrka motionerna i förevarande del.

D. Begränsning av rätten att genom ombud utöva kommunal rösträtt.

Jämlikt gällande kommunalförfattningar är röstägande berättigad att överlåta sin talan och rösträtt å kommunalstämma, allmän rådstuga och

kyrkostämman å annan röstägande, dock med den inskränkning, att ingen må på grund av fullmakt föra talan eller utöva rösträtt för mer än en röstberättigad. Genom hänvisningar i landstingsförordningen till motsvarande stadganden i kommunalförordningarna för landet och för stad äro enahanda bestämmelser överförda att gälla jämväl vid landstingsmannaval. I herrar Kvarnzelius' och Staaffs motioner hemställas nu, att den sålunda medgivna rätten att rösta med fullmakt måtte, med undantag för delägare i oskiftat dödsbo, helt borttagas i vad rör kommunala val och avgöranden i stad, köping och municipalsamhälle, ävensom landstingsmannaval i stad.

Till stöd för sitt förslag erinra motionärerna bland annat därom, att Stockholms stadsfullmäktige i underdånig framställning till Kungl. Maj:t den 18 november 1912, för huvudstadens del, uttalat sig för en väsentlig inskränkning i rätten att rösta genom fullmakt, så att den, som vid val-tillfället icke personligen inställde sig, endast i det fall borde beredas tillfälle att utöva sin rösträtt, att han på grund av yrke, tjänst eller sjukdom vore förhindrad att personligen avgiva sin röst, ävensom att överståthållar-ämbetet vid framställningens överlämnande till Kungl. Maj:t tillstyrkt den däri gjorda hemställan, därvid ämbetet emellertid för sin del på anförda skäl förordat fullmaktsröstningens fullständiga avskaffande.

Vidare anföra motionärerna bland annat följande: »I våra grundlagar har den regeln kommit till uttryck, att den, som tillerkänts politiska rättigheter, allenast personligen äger utöva desamma. Att denna, för närvarande undantagslösa regel, icke upptagits i våra kommunala författningar sammanhänger kanske närmast därmed, att representationsprincipen icke genomförts inom våra kommuner. Det direkta deltagandet i de kommunala avgörandena kräver naturligen vida större uppoffringar av tid och intresse än deltagandet i de först med längre tids mellanrum återkommande för-rättningarna för val av beslutande representantförsamlingar. Där ett direkt deltagande i de kommunala avgörandena fordras av de röstägande, innebär därför rätten att använda ombud ej sällan för dem en välbehöflig lättnad, även där ej de rent lokala förhållandena — de långa avstånden i flertalet landskommuner — göra en dylik rätt nära nog nödvändig. Faran för missbruk av fullmaktsröstningen är ej heller i dylika fall avsevärd. Sådan fara föreligger främst, när agitationen kan koncentrera sig kring ett representantval. De faktiska förhållandena visa, att verkningarna av den i kommunalförordningarna röstägande medgivna rätten att å annan överlåta sin rösträtt äro helt olika i de kommuner, i vilka de röstägande själva deltaga i de kommunala ärendenas avgörande och i de kommuner, där de röstägandes direkta deltagande i det kommunala livet är inskränkt till val

av kommunala representanter. I sistnämnda kommuner, där de röstägande icke i regel kunna anses betungade av ett krav på personligt deltagande, har fullmaktsröstningen blivit föremål för missbruk. Särskilt i städerna, där nära nog undantagslöst stadsfullmäktige utöva beslutanderätten i de kommunala angelägenheterna och de röstägandes deltagande i det kommunala livet är inskränkt till deltagande vartannat år i stadsfullmäktigeval, har sålunda på senare år fullmaktsröstningen tagit en oerhörd omfattning. Enligt i civildepartementet tillgängliga uppgifter från 1912 års stadsfullmäktigeval, vilka uppgifter sammanförts i en vid denna motion fogad tabellbilaga, har vid nämnda val i åtskilliga städer mer än en tredjedel av röstsedlarna avgivits genom ombud. Fullmakts användande i sådan omfattning visar uppenbart, att rätten att rösta genom ombud missbrukats. Såväl inom riksdagen — särskilt i motionerna i andra kammaren nr 137 vid 1908 års riksdag och nr 107 vid 1913 års riksdag — som i ovan nämnda av stadsfullmäktige i Stockholm avgivna framställning, härutinnan vitsordad av överståthållareämbetet, har också framhållits, hurusom vid val i städerna verkliga missbruk av rätten att rösta genom ombud i stor utsträckning förekommit. Under senare år, då motsättningarna även inom det kommunala livet blivit allt starkare, har valagitationen främst kommit att inriktas på fullmaktsinsamling. I Stockholm och även i andra städer har sådan bedrivits under former, som måste betecknas såsom anstötliga eller mindre lämpliga, varjämte uppgives, att som fullmaktssamlare här och var anställdes särskilda personer, som uppburit visst belopp för varje fullmakt, som de lyckats anskaffa. Vid denna före valförrättningen bedrivna, fullkomligt okontrollerade och okontrollerbara fullmaktsinsamling finnes ock tillfälle att utöva allt det valtryck, lagstiftaren söker förhindra vid själva valförrättningen, särskilt genom de föreskrifter till skydd för valhemlighetens bevarande vid dessa, som efter beslut av 1913 års riksdag gälla för de kommunala representantvalen. All lagstiftning i syfte att skydda valhemligheten måste till sitt värde förringas, så länge en fullmaktssamling av den art ovan framhållits får fritt pågå. Men även om ej ett direkt avsiktligt valtryck utövas vid insamlingen av fullmakter, torde dock många, som i händelse av ett personligt deltagande i omröstningen skulle finna sig uppfordrade att bilda sig en egen mening att följa vid röstningen, icke draga sig för att lämna ifrån sig en fullmakt utan mera grundligt övervägande av dess användande. En hel del fullmakter, vid vilkas förvärvande ej direkt valtryck kan sägas vara utövat, komma därför att användas i en viss riktning utan att företräda en verklig personlig övertygelse hos fullmaktsgivaren. Något framträdande praktiskt behov av

rätten att rösta genom ombud torde å andra sidan icke anses föreligga vad städernas invånare vidkommer. I städerna är befolkningen sammanträngd på en relativt liten yta. På grund av de i regel korta avstånden mellan den röstägandes bostad och platsen för den kommunala sammankomsten, medför en personlig inställelse endast ringa besvär och tidsspillan. I fråga om de kommunala valen har man ju dessutom genom särskilda bestämmelser om valtid sökt underlätta deltagande för de olika grupperna av röstberättigade. Under sådana förhållanden kan rätten att rösta genom ombud utan någon avsevärdare olägenhet borttagas för städernas del. — Vad som nu anförts och närmast hänför sig till fullmaktsinsamlingen vid stadsfullmäktigeval har uppenbarligen också sin tillämpning på de i stad förrättade valen av landstingsmän.»

Utskottet delar de synpunkter, åt vilka motionärerna sålunda givit uttryck. Även om vissa skäl kunna anföras till förmån för fullmaktsröstningen i kommunala angelägenheter, framför allt med hänsyn till de personers intresse, som av tjänst, yrke, sjukdom eller annat laga förfall äro förhindrade att personligen inställa sig, hava å andra sidan, såsom erfarenheten noggsamt giver vid handen, de missbruk, vartill fullmaktsröstningen öppnar möjlighet, på senare tider, vad förhållandena i våra städer angår, begynt taga en sådan omfattning, att det måste anses såsom en bjudande plikt för lagstiftningen att ingripa. Utskottet fäster i detta avseende uppmärksamheten vid den på officiella uppgifter grundade tabell, vilken såsom bilaga är fogad till ifrågavarande motioner. Tabellen utvisar den omfattning, i vilken vid stadsfullmäktigevalen år 1912 valsedlar avgivits på grund av fullmakt. Sammanställes med uppgifterna häri den omständigheten, att rösträtt för annan får utövas endast av den, som själv är röstberättigad, framträder utan vidare den oerhörda omfattning, fullmaktsröstningen numera tagit. I icke mindre än 47 av de 52 städer, som i tabellen upptagits, har mer än varannan personligen röstande valman utövat rösträtt jämväl såsom ombud för annan och i ett flertal fall har dylik röstning medelst fullmakt utövats av mer än tre fjärdedelar av de tillstädeskomna. Redan dessa omständigheter tyda på, att fullmaktsröstningen i den praktiska tillämpningen gått vida utöver det ändamål, som dess medgivande varit avsett att tjäna. Såväl Stockholms stadsfullmäktige i sin ovanberörda framställning som motionärerna frambålla ock, enligt utskottets mening med all rätt, att numera anskaffning av fullmakter blivit ett huvudmedel i utvecklade partiorganisationers tjänst, att denna anskaffning vida mera beror på partiorganisationens förmåga att förmå de valberättigade till avlämnande av fullmakt än på vederbörande valberätti-

gades eget intresse för valet, samt att densamma i många fall sker under former, som icke kunna betecknas annat än såsom innebärande missbruk.

Utskottet delar motionärernas mening jämväl därutinnan, att för närvarande i stort sett all röstning medelst fullmakt i stad bör förbjudas. Därest, i enlighet med vad riksdagen år 1908 begärt, lagstiftningsåtgärder framdeles vidtagas i syfte att vid politiska val möjliggöra rösträttens utövning jämväl av personer, som av förfall äro hindrade att själva komma tillstädes, läser i samband därmed böra tagas under övervägande, huruvida motsvarande bestämmelser må införas också i vederbörande kommunalförfattningar. Men för närvarande och så länge denna invecklade fråga icke blivit utredd, på sätt riksdagen begärt, lär man utan större olägenhet kunna förbjuda varje användning av fullmakt vid kommunal röstning i städerna. — Då enligt utskottets förslag bolags rösträtt alltjämt kvarstår, lära emellertid nuvarande bestämmelser, enligt vilka bolaget eller dess styrelse äger att för bolaget utse ombud, böra bibehållas. Av motsvarande skäl bör ändring icke heller vidtagas i gällande stadganden beträffande sättet för utövande av rösträtt för omyndig i det fall, att flera förmyndare finnas, ävensom för samfällid egendom och för oskiftat dödsbo.

Slutligen anser utskottet, i likhet med motionärerna, att på landsbygden, varest å ena sidan ett verkligt behov av rätten att anlita ombud på grund av de stora avstånden kan göra sig gällande och å andra sidan några allvarigare missbruk av samma rätt ej läser hava framträtt, fullmaktsröstningen fortfarande må bibehållas, dock att köpingar och municipalsamhällen, där i förevarande avseende full motsvarighet till förhållandena i stad är rådande, böra, vad angår deras inre angelägenheter, likställas med städer.

Utskottet hemställer alltså om ändring av § 80 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse på landet ävensom om införande av en tillagd § 81 till nämnda förordning samt om ändring av § 12 i förordningen om kommunalstyrelse i stad och § 8 mom. 2 i den särskilda kommunalförordningen för Stockholm. Någon ändring i landstingsförordningen däremot är ej erforderlig, enär på grund av hänvisningen i dess § 5 mom. 3 a), de nya bestämmelserna i kommunalförordningen för stad utan vidare bliva tillämpliga jämväl å landstingsmannavalen.

E. Begränsning i rätten att deltaga i landstingsmannaval till den kommun, inom vilken röstägande är mantalsskriven.

I herrar Kvarnzeliuss' och Staaffs motioner hemställes, att riksdagen måtte besluta sådant tillägg till § 5 mom. 1 i förordningen om landsting,
Bihang till senare riksdagens protokoll 1914. 5 saml. 13 häft. (Nr 16.) 3

att vid landstingsmannaval såväl i stad som på landet, rösträtt må få utövas endast av sådan medlem av kommun, som är inom kommunen mantalsskriven. Att utskottet icke kan biträda motionärernas framställning härutinnan, följer av vad utskottet ovan under II A och C anfört. Det är en kommunalförfattningarna genomlöpande princip, att envar, som har ekonomiska intressen att bevaka inom kommunen av den betydelse, att han är till kommunen skattskyldig, ock skall äga att inom densamma utöva rösträtt, vare sig han är därinom bosatt eller ej. Utskottet finner intet bärande skäl förebragt, att på ifrågavarande punkt stadga ett undantag från nämnda regel och hemställer förty om avslag å motionerna i denna del.

F. Kvinnas valbarhet till landsting.

I herr Waldéns motion yrkas vidare ändring i § 10 landstingsförordningen, varigenom kvinna skulle bliva valbar till landstinget. Utskottet finner ej den föreslagna förändringen av något behov påkallad och hemställer förty även härutinnan om avslag å motionen.

G. Dagtraktamente åt sådan landstingsman och suppleant för landstingsman, som bor å ort, där landstinget hålles.

1912 års riksdag beslöt sådan ändring av § 24 landstingsförordningen, att därigenom landstingsman och suppleant, som ej bor å den ort, där landstinget hålles, berättigades att förutom reseersättning komma i åtnjutande av ett dagtraktamente av sex kronor. I herr Waldéns motion yrkas nu, att ifrågavarande förmån måtte beredas samtliga landstingsmän och suppleanter. Utskottet påpekar, att det dagtraktamente, som år 1912 bestämdes, motiverades därmed, att det syntes utgöra en skälig gottgörelse för de extra kostnader, som vederbörande under sin bortovaro från hemmet och under sin vistelse vid landstinget finge vidkännas. Ersättningen finge däremot icke betraktas såsom en avlöning för det förtroendeuppdrag landstingsmannaskapet innebure. Den åtskillnad mellan landstingsmän, som bo å residensorten, och landstingsmän, som för sin vistelse därstädes måste underkasta sig extra kostnader, vilken sålunda erhållit uttryck i nuvarande bestämmelser, finner utskottet i sakens natur väl grundad, och kan förty ej tillstyrka någon förändring på denna punkt.

H. Landstingets rätt att själv utse ordförande.

I herrar Kvarnzelius' och Staaffs motioner föreslås en del ändringar i §§ 25—27 landstingsförordningen, gående därpå ut, att den Kungl. Maj:t nu tillkommande rätten att utse ordförande i landstinget skulle upphöra och denna rätt i stället överlämnas åt tinget självt. Då ifrågavarande spörsmål år 1912 var föremål för konstitutionsutskottets omprövning, yttrade utskottet i huvudsak följande: »Såvitt utskottet funnit, hava några olägenheter av det sätt, på vilket den Kungl. Maj:t tillerkända rätten att utse landstingsordförande hittills utövats, ej kunnat påpekas. Tvärtom synas — — — vissa fördelar därmed förenade. I detta avseende vill utskottet särskilt framhålla, hurusom det med hänsyn till den starkt begränsade tiden för landstingets sammanträde, som endast under viss förutsättning kan få överskrida sex dagar, är av synnerlig vikt och understundom ett oavvisligt krav, att ordföranden äger tillfälle att före landstingets sammanträde, i den mån det kan ske, bereda de ärenden, som äro avsedda att föreläggas landstinget. Under nuvarande förhållanden, då Kungl. Maj:t är i tillfälle att i god tid före landstingets början utse ordförande i detsamma, kan detta krav tillgodoses. Därest åter landstinget själv skulle utse ordförande, lär det, även om ordförandens befattning liksom nu skulle fortfa ra intill nästa lagtima sammankomst, icke alltid kunna äga rum.» På grund av det sålunda anförda, och då utskottet hyste den uppfattningen, att en lagändring icke borde vidtagas med mindre ett verkligt behov därav gjort sig gällande, men enligt utskottets mening denna förutsättning då icke föreläge, avstyrkte utskottet det väckta förslaget.

Vad 1912 års konstitutionsutskott sålunda anfört äger, enligt utskottets mening, alltjämt i huvudsak giltighet. Utskottet vill ock erinra därom, att enahanda ändringsförslag jämväl vid 1913 års riksdag var föremål för prövning, utan att vinna riksdagens bifall. Vid sådant förhållande och då något praktiskt behov av den ifrågasatta ändringen fortfarande icke lär kunna påvisas, finner sig utskottet böra avstyrka motionerna i denna del.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

1:o) att riksdagen, i anledning av herr Kvarnzelius' m. fl. motion nr 49 i första kammaren och herr Staaffs m. fl. motion nr 64 i andra kammaren, måtte för sin del antaga följande förslag till

a) Lag

om ändrad lydelse av § 80 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 ävensom om införande i nämnda förordning av tillagda § 81.

Härigenom förordnas, att § 80 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse, ävensom att i nämnda förordning skall införas tillagda § 81.

(Nuvarande lydelse.)

§ 80.

Mom. 1. Har Kungl. Maj:t förordnat, att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt vad i hälsovårdsstadgan för riket föreskrives om stad skola lända till efter rättelse för område å landet, som ej utgör egen kommun, vare det område att anse såsom ett särskilt samhälle (municipalsamhälle), vars medlemmar äga att, oberoende av kommunen i övrigt, själva vårda sådana för samhället gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, som avses i nämnda författningar eller föranledas av dessas tillämpning inom samhället; och gälle i avseende härå om municipalsamhälle i tillämpliga delar vad i denna förordning är om kommun stadgat, med iakttagande därav att, i stället för kommunalstämma, kommunalfullmäktige och kommunalnämnd, motsvarande myndigheter inom municipalsamhälle skola benämnas municipalstämma, municipalfullmäktige och municipalnämnd.

(Föreslagen lydelse.)

§ 80.

Mom. 1. Har Kungl. Maj:t förordnat, att ordningsstadgan, byggnadsstadgan och brandstadgan för rikets städer samt vad i hälsovårdsstadgan för riket föreskrives om stad skola lända till efter rättelse för område å landet, som ej utgör egen kommun, vare det område att anse såsom ett särskilt samhälle (municipalsamhälle), vars medlemmar äga att, oberoende av kommunen i övrigt, själva vårda sådana för samhället gemensamma ordnings- och hushållningsangelägenheter, som avses i nämnda författningar eller föranledas av dessas tillämpning inom samhället; och gälle, *med det i § 81 stadgade undantag*, i avseende härå om municipalsamhälle i tillämpliga delar vad i denna förordning är om kommun stadgat, med iakttagande därav att, i stället för kommunalstämma, kommunalfullmäktige och kommunalnämnd, motsvarande myndigheter inom municipalsamhälle skola benämnas municipalstämma, municipalfullmäktige och municipalnämnd.

§ 81.

Inom köping eller municipalsamhälle må ej i dess angelägenheter talan och rösträtt genom ombud utövas i andra fall, än i § 9 sägs.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

b) Lag

om ändrad lydelse av § 12 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 12 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

(Nuvarande lydelse.)

§ 12.

Röstägande är berättigad att sin talan och rösträtt å allmän rådstuga på annan röstägande överlåta; dock må ingen på grund av fullmakt föra talan eller utöva rösträtt för mer än en röstberättigad.

Fullmakten skall vara antingen skriven och underskriven av utställaren samt med dennes sigill försedd, eller ock av honom underskriven och med två vittnens underskrift bestyrkt.

(Föreslagen lydelse.)

§ 12.

Ej må i andra fall, än i § 10 sägs, talan och rösträtt genom ombud utövas.

Fullmakt skall vara antingen skriven och underskriven av utställaren samt med dennes sigill försedd, eller ock av honom underskriven och med två vittnens underskrift bestyrkt.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

c) Lag

om äadrad lydelse av § 8 mom. 2 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Häri genom förordnas, att § 8 mom. 2 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

(Nuvarande lydelse.)

§ 8.

Mom. 2. Röstägande är berättigad att sin rösträtt på annan röstägande överlåta; dock må ingen på grund av fullmakt denna rätt utöva för mer än en röstberättigad.

Fullmakten skall vara antingen skriven och underskriven av utställaren samt med dennes sigill försedd eller ock av honom underskriven och med två vittnens underskrift bestyrkt.

(Föreslagen lydelse.)

§ 8.

Mom. 2. Ej må i andra fall, än i mom. 1 sägs, rösträtt genom ombud utövas.

Fullmakt skall vara antingen skriven och underskriven av utställaren samt med dennes sigill försedd eller ock av honom underskriven och med två vittnens underskrift bestyrkt.

 Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

2:o) att riksdagen, med anledning av herr Waldéns m. fl. motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t efter verkställd utredning låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i gällande författningar, att den tid, under vilken obetalda kommunalutskylder medföra förlust av kommunal rösträtt, begränsas enligt i huvudsak samma grunder som de, vilka äro bestämda i fråga om den politiska rösträtten;

3:o) att herr Waldéns m. fl. motion, i vad den avser skrivelse till Kungl. Maj:t om införande av allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

4:o) att herr Kvarnzelius' m. fl. och herr Staaffs m. fl. motioner samt herr Waldéns m. fl. motion *dels* i vad den sistnämnda avser ändring i förordningen om kommunalstyrelse på landet §§ 4, 8 och 11, förordningen om kommunalstyrelse i stad §§ 3, 9 och 11, förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm §§ 2, 7 och 9, förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd § 6 och förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd i Stockholm § 5, innebärande införande av lika rösträtt, rösträttens begränsning till den kommun, inom vilken röstägande är mantalsskriven, m. m., *och dels* i vad samtliga motioner avse ändring i förordningen om kommunalstyrelse på landet §§ 8, 9 och 10, förordningen om kommunalstyrelse i stad §§ 9 och 10 och förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm §§ 7 och 8, innebärande upphävande av bolags och omyndigs rösträtt, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

5:o) att herr Kvarnzelius' m. fl. och herr Staaffs m. fl. motioner, i vad de avse ändring i landstingsförordningen § 5 mom. 1, innebärande begränsning i rätten att deltaga i landstingsmannaval till den kommun, inom vilken röstägande är mantalsskriven, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

6:o) att herr Waldéns m. fl. motion, i vad den avser ändring i landstingsförordningen § 10, innebärande kvinnas valbarhet till landsting, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

7:o) att herr Waldéns m. fl. motion, i vad den avser ändring i landstingsförordningen § 24, innebärande införande av dagtraktamente jämväl för sådan landstingsman och landstingsmannasuppleant, som är bosatt å den ort, där landstinget hålles, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

8:o) att herr Kvarnzelius' m. fl. och herr Staaffs

m. fl. motioner, i vad de avse ändring i landstingsförordningen §§ 25—27, innebärande rätt för landstinget att själv utse ordförande, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 4 augusti 1914.

På utskottets vägnar:

NILS EDÉN.

Reservationer:

Vid punkt 1:o) av utskottets hemställan:

av herrar *Clason, Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, Kjellén, von Mentzer, Magnusson* i Tumhult, *Beckman* från Linköping, *Jönsson* i Slätåker och *Karlsson* i Mo.

Vid punkt 2:o) av utskottets hemställan:

av herrar *Bellinder, K. J. Ekman, von Geijer, von Mentzer, von Bahr, Jansson* i Djursåtra, *Beckman* från Linköping och *Jönsson* i Slätåker. Tillika har herr *Clason* begärt få antecknat, att han icke deltagit i behandlingen av herr *Waldéns* m. fl. motion i denna del.

Vid punkt 3:o) av utskottets hemställan:

av herr *Waldén*, vilken, med instämmande av herrar *Olof Olsson, Kropp* och *Magnusson* från Kalmar, anfört följande:

I det utlåtande, som 1912 års konstitutionsutskott avgav med anledning av motion om införande av allmän och lika kommunal rösträtt, medgav utskottet oförbehållsamt, att den lösning den kommunala rösträttsfrågan erhöll vid riksdagen 1907 icke i alla punkter erhållit den allsidiga och genomgripande prövning, som varit önskvärd, och att denna lösning ej kunde anses slutgiltig, då graderingen av rösträtten vore godtycklig och ej hade något inre skäl för sig. Dessa medgivanden voro ägnade att in-

giva vissa förhoppningar om ett snart och förnyat återupptagande av reformarbetet på detta för den samhällliga utvecklingen så viktiga område.

Funnas det någon anledning att fästa större avseende vid det utlåtande i denna fråga, som dikterats av den tillfälliga majoriteten i innevarande års konstitutionsutskott, med dess fullständiga avvisande av varje tanke på en reformering av den kommunala rösträtten, skulle dessa förhoppningar nu ha blivit grusade. Lyckligtvis förefinnes icke denna anledning, då de skäl som utskottsmajoriteten anfört till stöd för sitt avslagsyrkande äro så missvisande eller svaga, att de i längden ej skola visa sig tillräckligt bärande för högerns avvisande ståndpunkt i denna fråga.

Utskottet har icke heller i någon enda punkt ens försökt att vederlägga de principiella och reella skäl den socialdemokratiska motionen anför som stöd för införandet även i vårt land, i likhet med vad förhållandet är i våra grannländer liksom i de flesta andra länder med utvecklad kommunal självstyrelse, av lika och allmän kommunal rösträtt. Och det är alldeles oriktigt, då utskottet påstår, att avsikten med 1907—09 års rösträttsreform var att åvägabringa en lösning, vilken icke omedelbart ånyo skulle få underkastas förändringar. Var och en vet ju, att denna kommunala rösträttsreform var det magra bete, på vilket man lyckades fiska upp proportionalismen. Men för den, som anser att *personlighetsprincipen* är den enda riktiga och rättvisa grunden för den kommunala rösträtten, liksom för den politiska, och att därför en efter förmögenhetsförhållanden avpassad, graderad skala icke längre kan tillfredsställa dem, som måste lägga demokratiska synpunkter på denna vitala fråga, framstår såsom ett oavvisligt krav nödvändigheten av en snar och slutgiltig lösning i den riktning motionen anvisar.

Slutligen vill jag även yttra några ord om den kommunala röstskälans direkt politiska sida.

Det parti, som vid de allmänna politiska valen ej förfogar över stort mer än en tredjedel av valmännens röster, *har helt enkelt ingen rätt* att poeka på bibehållandet av sin obehöriga maktställning i första kammaren med tillhjälp av en 40-gradig skala. Det är med full avsikt vi yrka på sloandet av denna för att därmed söka bryta detta högervälde och på samma gång skapa en naturlig utgångspunkt för en blivande utveckling i demokratisk riktning fram emot *enkammarssystem*. Framför allt och i första hand gäller det nu att bryta det farliga hinder för folkliga reformer, som ligger i en på en 40-gradig skala vald första kommure.

Med hänsyn till vad som anförts såväl här ovan som i vår motioun hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta utarbета och för riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar i nu gällande förordningar angående kommunalstyrelse på landet, i stad och i Stockholm, liksom ock i förordningen om kyrkostämma samt kyrkoråd och skolråd, att den kommunala rösträtten kommer att byggas på grundval av allmän och lika rösträtt för såväl män som kvinnor.»

Vid punkt 4:o) av utskottets hemställan:

a) av herrar *Edén, Mannheimer, Stadener, G. Gerhard Magnusson, Ericsson* i Vallsta, *Waldén, Leander, Sterne* och *Magnusson* från Kalmar, vilka, med hänvisning till de i herr *Kvarnzelius'* m. fl. och herr *Staafts* m. fl. motioner anförda skäl för avskaffande av bolags och omyndigas rösträtt, yrkat, att utskottet måtte hemställa till riksdagen att för sin del antaga följande förslag till

a) Lag

om ändrad lydelse av §§ 8, 9 och 10 i förordningen om kommunalstyrelse på landet
den 21 mars 1862 m. m.

Härigenom förordnas, att §§ 8, 9 och 10 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 8.

En var myndig välfrejdad svensk undersåte — — överläggningar och beslut.

Enabanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 9.

För fastighet, som innehaves av landbo eller arrendator, röstar innehavaren.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att å kommunalstämma för boet talan föra.

För näring eller — — — — — må ej röstas.

§ 10.

Mom. 1. I överläggningar och beslut, som angå ärenden gemensamma för hela kommunen, deltaga samtliga i kommunen röstberättigade.

Mom. 2. Angår ärende endast i mantal satt jord, tillkommer talan och rösträtt allenast dem, som sådan jord innehava.

I ärende, som nu sägs, tillkommer talan jämväl omyndig, bolag och oskiftat dödsbo.

För omyndig röstar förmyndaren eller, där flera äro förmyndare, den som dessa bland sig utse.

Ej må för samfäld egendom mer än en person talan föra. För bolag må bolaget eller dess styrelse och för oskiftat bo delägarne i boet ombud utse.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

b) Lag

om ändrad lydelse av §§ 9 och 10 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att §§ 9 och 10 i förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 9.

En var myndig, välfrejdad svensk undersåte — — — — —
 — — — — — oguldna stadsutskylder, är, med den i § 10 stadgade inskränkning, berättigad att — — — — —
 stadens medlemmar förbehållna.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 10.

För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att vid allmän rådstuga för boet talan föra.

För näring eller — — — — — må ej röstas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

c) Lag

om ändrad lydelse av § 7 och § 8 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862.

Härigenom förordnas, att § 7 och § 8 mom. 1 i förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm den 23 maj 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 7.

En var myndig, välfrejdad svensk undersåte — — — — —
oguldna stadsutskylder är, med den i § 8 stadgade inskränkning, berättigad att i val av stadsfullmäktige deltaga.

Enahanda rättighet tillkommer oskiftat dödsbo, däri myndig delägare finnes.

§ 8.

Mom. 1. För oskiftat dödsbo, däri allenast en myndig delägare finnes, utövas rösträtten av denne. Äro i boet flera myndiga delägare, må de utse ett ombud att vid valet för boet rösträtt utöva.

För näring eller — — — — — må ej röstas.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

b) *dels* av herrar *Edén, Mannheimer, Janson* i Bråten och *Säfststrand*, vilka ansett, att utskottets motivering under II A., rörande herr Waldéns m. fl. motion, i vad den avser införande av lika rösträtt för de enligt nu gällande bestämmelser röstberättigade m. m., bort hava följande lydelse:

»I sitt författningsförslag upptaga herr Waldén och hans medmotionärer yrkandet på den lika rösträttens omedelbara införande, i det att de föreslå, att i kommunala angelägenheter varje röstberättigad skall äga allenast en röst. Icke heller härutinnan kan utskottet biträda motionen. Visserligen kan enligt utskottets mening den lösning av den kommunala rösträttsfrågan, som vanns genom de åren 1907—1909 vidtagna författningsändringarna — den fyrtiogradiga röstskalan — ingalunda betraktas

såsom slutgiltig. Denna lösning tillkom nämligen med hänsyn vida mera till politiska än till kommunala synpunkter, och graderingen av röstskalan är i och för sig godtyckligt uppgjord samt icke grundad på några hållbara principiella skäl. Det har också vid tillämpningen visat sig, att denna gradering ställer vissa folkklasser, särskilt mindre jordbrukare, i en synnerligen ogynnsam ställning, och att den — åtminstone i de samhällen, där högre röstetal finnas i större utsträckning, såsom i medelstora och större städer — verkar avskräckande på de små röstägarna med en eller ett par röster, så att dessa endast i ringa utsträckning avgiva sina röster, emedan de misströsta om att med dessa röster kunna uträtta något vid sidan av de höga röstetalen. Slutligen måste den även i 1907—1909 års bestämmelser uppehållna olikheten mellan land och stad i graderingens progression framstå såsom skäligen omotiverad; tillräcklig anledning lär icke föreligga att låta den skattepliktiga inkomsten i stad medföra en röst för varje påbörjat belopp av hundra kronor ända upp till två tusen kronor (varefter progressionen blir en röst för varje femhundra kronor), medan på landet denna beräkning av en röst för varje hundra kronor i skattepliktig inkomst stannar redan vid ettusen kronor (och därefter den högre progressionen inträder, nämligen en röst för varje femhundra kronor). Det är uppenbart, att i synnerhet inkomstklasserna närmast över ett tusen kronor härigenom ställas i en vida ogynnsammare ställning på landet än i städerna.

Emellertid finner utskottet det icke vara ådagalagt, att om sålunda en revision av den kommunala röstskalan kan anses erforderlig, densamma bör grundas på den princip, som motionärerna yrkat, nämligen lika rösträtt. Det är också enligt utskottets mening uppenbart, att därest en dylik revision skall ske, densamma bör förbindas med en utredning av vissa andra viktiga spörsmål inom det kommunala livet, såsom de kommunala myndigheternas organisation, deras förhållande till statsmyndigheternas kontroll m. m. Dessa frågor äro synnerligen vittutseende och grannliga, och de äro icke upptagna till övervägande i motionen, som alltså icke erbjuder tillräckliga utgångspunkter för en verkligt djupgående och omfattande prövning av det kommunala rösträttsproblemet. Slutligen kan utskottet icke frånse det förhållandet, att en omläggning av den kommunala beskattningen för närvarande förberedes, vilken omläggning givetvis kan komma att inverka även på grunderna för den kommunala rösträtten.

Motionärernas yrkande, att endast den må vara medlem av kommun och därinom äga rösträtt, som är inom kommunen mantalsskriven, har utskottet icke heller kunnat tillstyrka, då även den, vilken icke är man-

talsskriven inom en kommun, men därstädes såsom fastighetsägare eller näringsidkare är skattepliktig, måste anses hava berättigat intresse av att kunna inverka på skötseln av kommunens allmänna angelägenheter»,
dels av herrar Olof Olsson, Waldén, Kropp och Magnusson från Kalmar.

Under punkt 5:o) av utskottets hemställan:

av herrar *Edén, Mannheimer, G. Gerhard Magnusson, Ericsson* i Vallsta, *Waldén, Leander, Sterne* och *Magnusson* från Kalmar, som, med hänvisning till de skäl, vilka i herrar *Kvarnzelius' m. fl.* och *Staafts m. fl.* motioner anförts för att rätten till deltagande i landstingsmannaval bör begränsas till den kommun, inom vilken röstägande är mantalsskriven, yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen för sin del ville antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av § 5 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 5 mom. 1 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 5.

1. Rätt att deltaga i landstingsmannaval tillkommer inom den kommun, där han är mantalsskriven, en var i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

Under punkt 6:o) av utskottets hemställan:

av herrar *Edén, Mannheimer, G. Gerhard Magnusson, Ericsson* i Vallsta, *Waldén, Leander, Sterne* och *Magnusson* från Kalmar, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen, med bifall till herr *Waldéns m. fl.* motion i denna del, måtte för sin del antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av § 10 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Härigenom förordnas, att § 10 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 10.

Valbar till landstingsman är en var inom landstingsområdet röstberättigad, man eller kvinna, som uppnått tjugufem års ålder.

Landstingsman kan ej vara: a), b), c) och d) (= nuvarande bestämmelser).

Gift kvinna, som är röstberättigad, vare ej på den grund, att hon står under mannens målsmanskap, obehörig att utöva uppdrag, varom nu är fråga.

För valbarhet till suppleant erfordras samma egenskaper som för valbarhet till landstingsman.

Landstingsman eller suppleant må ej kunna uppdraget sig avsäga, såvida han ej fyra år tjänstgjort såsom landstingsman eller uppnått 60 års ålder eller eljest uppgiver hinder, som av landstinget godkännes.

Väljes kvinna till landstingsman eller suppleant, äger hon när som helst avsäga sig uppdraget.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

Under punkt 7:o) av utskottets hemställan:

av herrar *Edén, G. Gerhard Magnusson, Ericsson* i Vallsta, *Waldén, Leander, Sterne* och *Magnusson* från Kalmar, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen ville med bifall till herr Waldéns m. fl. motion i den del, som avser införande av dagtraktamente jämväl för sådan landstingsman och landstingsmannasuppleant, vilken är bosatt å ort, där landstinget hålles, för sin del antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av § 24 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att § 24 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skall erhålla följande ändrade lydelse:

§ 24.

Landstingsman eller suppleant åtnjuter av landstingets medel i dag-traktamente under landstingets möte sex kronor ävensom ersättning för resekostnaden fram och åter beräknad efter skjutslega för en häst, där icke järnväg är att tillgå eller ångbåtslägenhet begagnas, men efter avgiften i andra klassens vagn på järnväg, där sådan finnes, och för en hyttplats eller, när hyttplats ej förekommer, en salongsplats på ångfartyg, där resan såmedelst sker.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.

Under punkt 8:o) av utskottets hemställan:

av herrar *Edén, Mannheimer, G. Gerhard Magnusson, Ericsson* i Vallsta, *Waldén, Leander, Sterne* och *Magnusson* i Kalmar, som yrkat, att utskottet måtte hemställa, att riksdagen ville, med bifall till herr *Kvarnzelius'* m. fl. och herr *Staaffs* m. fl. motioner, i vad de avse rätt för landsting att själv utse ordförande, för sin del antaga följande förslag till

Lag

om ändrad lydelse av §§ 25, 26 och 27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862.

Häri genom förordnas, att §§ 25, 26 och 27 i förordningen om landsting den 21 mars 1862 skola erhålla följande ändrade lydelse:

§ 25.

Vid varje lagtima landstings första sammanträde företages upprop av samtliga valkretsarna i länet, därvid de utsedda ombuden skola sina full-

makter förete. Framställes anmärkning emot ombuds behörighet att i landstinget taga inträde, äga de landstingsmän, vilkas fullmakter godkända blivit, att, efter fulländat upprop, däröver besluta; och må över sådant beslut klagan ej föras.

§ 26.

Sedan granskning av fullmakterna, på sätt § 25 föreskriver, ägt rum, utser landstinget bland tingets ordinarie ledamöter en ordförande och en vice ordförande för tiden intill nästa ordinarie lagtima sammankomst.

Utgår under nämnda tid ordförandens eller vice ordförandens uppdrag att vara landstingsman, upphör jämväl befattningen såsom ordförande eller vice ordförande.

§ 27.

Den landstingsman, som bevisat flesta landstingen eller, där två eller flera landstingsmän deltagit i lika många landsting, den av dem, som är till levnadsåren äldst, förer ordet, till dess ordförande blivit vald. Inträffar under mötet samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande, utses under enahanda ordförandeskap en av landstingets ordinarie ledamöter att tjänstgöra såsom ordförande, till dess förfallet upphört.

Vid samtidigt förfall för både ordförande och vice ordförande under tid, då landstinget ej är samlat till möte, skall ovannämnde äldste ledamot tjänstgöra såsom ordförande, till dess förfallet upphör.

Därest under tiden mellan landstingets lagtima sammanträden ordföranden avgår eller hans befattning eljest upphör, skall vice ordföranden tjänstgöra såsom ordförande intill nästa lagtima sammankomst.

Skulle under samma tid jämväl vice ordföranden avgå eller hans befattning upphöra, skall bemälda äldste ledamot tjänstgöra såsom ordförande.

Konungens befallningshavande kallar äldste ledamot till tjänstgöring, varom ovan är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1915.
